

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

LASTENSUOJELU UUDISTUU

LASTENSUOJELUN KEHITTÄMISEN SUUNTA JA SUOSITUKSET

Sosiaali- ja terveysministeriö

Luovutus- ja mediatilaisuus 15.2.2019

Aulikki Kananoja

Ylisosiaalineuvos, selvityshenkilö

SELVITYSTYÖN TAUSTA

- Toimiva lastensuojelu – selvitysryhmä jätti mietintönsä ja 54 kehittämissuositusta vuonna 2013
- Lainsäädännöksi on viety useita ehdotuksia, mm. ilmoitusvelvollisuus poliisille lapsen fyysisestä väkivallasta, viranomaisten yhteistyöstä, perhetyön ja kotipalvelun saannin helpottamista, lapsen kuulemista eron liittyvissä asioissa jne.
- Osa ehdotuksista on valmistelussa, mm. kansallinen lapsistrategia ja monet sisältöön liittyvät ehdotukset
- Osa ehdotuksista on osoitettu kuntien toteutettavaksi mm. STM:n toteuttamissuunnitelmassa ja laatusuosituksessa, mutta kuntakohtainen tilanne ei ole tiedossa
- Osa ehdotuksista liittyy sote-prosessiin, joten siltä osin jatko riippuu sote-ratkaisusta

LÄHTÖTILANTEESTA TIEDETTÄÄN

- Kuntaliiton selvityksen mukaan kunnat ovat lisänneet tuntuvasti perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua, sosiaalityöntekijöitä, koulun opiskeluhuoltoa.
- Lastensuojelun asiakasmäärissä on edelleen kasvua: pienten lasten määrä on vakiintunut, mutta yli 13-vuotiaiden määrä jatkaa kasvuaan ja nuoret muodostavat suurimman asiakasmäärän
- Sijaishuolto muodostaa edelleen suurimman kustannuserän
- Asiakkaiden elämäntilanteiden muutoksista ei ole systemaattisesti tutkittua seurantatietoa, mikä vaikeuttaa työn vaikutusten arviointia

KEHITTÄMISEN JATKUMO

- Lasten ja perheiden palvelujen muutosohjelma (LAPE) hallituksen kärkihankkeena 2015 – jatkaa kehittämis ehdotusten toteuttamista käytäntöjä kehittäen
- Laaja-alainen hanke verkottaa sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen lasten ja perheiden palvelut perhekeskuksiksi ja uudistaa lastensuojelun käytäntöjä
- Hankkeen puitteissa on otettu käyttöön monia uusia toimintatapoja ja luotu yhteistyöverkostoja mm. sivistystoimen, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Maakunnalliset muutosagentit käytännön uudistustyön alueellisina edistäjinä
- Tämä selvitystyö käynnistyi 2018 lastensuojelun avohuollon henkilöstön korkeita asiakasmääriä koskevasta vetoomuksesta; selvitys on osa LAPE-hanketta

TAUSTA-AINEISTOT

- Selvitystyössä ei – aikataulusyistä – tehty omia uusia selvityksiä
- Kuntaliitto teki päivityksen ja täydennyksen vuonna 2012 Toimiva lastensuojelu -ryhmälle tehtyyn selvitykseen kuntien lastensuojelun tilanteesta
- THL:n tutkimukset sekä viimeisimmät tilastot, jotka jäsensivät tilannetta jo maakuntapohjaisesti
- Järjestöjen olemassa olevat selvitykset antoivat lisätietoa
- Taustaryhmän keskustelut ja aineistot
- Lastensuojelua koskeva lainsäädäntö ja muu säännöspohja
- LAPE-hankkeen muiden osioiden aineistot

KESKEISET EHDOTUKSET

- Työn painopisteitä koskevat ehdotukset
- Työn sisältöä koskevat ehdotukset
- Nuorten palveluja koskevat ehdotukset
- Sijaishuoltoa koskevat ehdotukset
- Asiakkaiden osallisuutta koskevat ehdotukset
- Asiakasmitoitusta ja henkilöstöä koskevat ehdotukset
- Kehittämisen- ja ohjausorganisaatiota koskevat ehdotukset
- Toiminnan seuranta ja vaikuttavuutta koskevat ehdotukset
- Alueuudistukseen liittyvät ehdotukset

TYÖN PAINOPISTEITÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Lastensuojelu nykyisellään kattaa sekä yleisiä, perustason palveluja, erityistason tehtäviä että korkeatasoista ja spesifiä osaamista edellyttäviä, vaativia tehtäviä
- LAPE-kokonaisuudessa muodostuu tehtävän vaativuuteen ja osaamiseen perustuva porrastus myös lasten ja perheiden palveluun:
 - Perustasona toimivat perhekeskukset verkottuneena kokonaisuutena
 - Erityispalvelujen tasona lastensuojelu
 - Vaativinta osaamista edellyttävät osaamis- ja tukikeskukset (5, aluepohjana maakuntien yhteistoiminta-alueet)
- Kokonaisuudessa painopistettä esitetään siirrettäväksi perustason yleisten palvelujen suuntaan tavoitteena vaikuttaa vähentävästi lastensuojelun tarpeeseen
- Edellyttää systemaattista seurantaa: väheneekö lastensuojelun tarve vai nostaako näkyviin piilotarvetta?

TYÖN SISÄLTÖÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET (1)

Perustason palvelut

- Matalan kynnyksen toiminnot, ”olohuoneet”, avoimet toimintakeskukset, perhekahvilat, vertaisryhmät jne jotka eivät edellytä kirjautumista asiakkaaksi – myös kuntien hyvinvoinnin edistämisenä
- Perhekeskukset laajasti neuvoloiden, sosiaalipalvelujen, varhaiskasvatuksen, opiskeluhuollon, muun sivistystoimen palveluja verkottavana kokonaisuutena
- Erityisesti monipuolisen perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun lisääminen ja vahvistaminen yhdenmukaisin perustein laki- ja hallintorajoja ylittäen

TYÖN SISÄLTÖÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET (2)

Lastensuojelun erityispalvelut

- Avohuollon lastensuojelun kehittäminen systeemisen tiimityön suuntaan – osana LAPEa käynnissä maakunnissa
- Avohuollon lastensuojelun henkilöstörakenteen monipuolistaminen erityiskysymysten asiantuntijoilla: mielenterveystyö, päihdetyö, nuorisotyö, lapsen kasvuun, kehitykseen ja vanhemmuuteen liittyvä asiantuntemus, yhteisöpedagogit, juristit
- Erityisasiantuntijat tiimien yhteisenä resurssina ja mukaan tulo asiakkaan tarpeen mukaan
- Kokemusasiantuntijoiden osallisuus yhdessä sovituin muodoin
- Avohuollon lastensuojelun vahvistamisen tavoitteena sijaishuollon tarpeen vähentäminen; systemaattinen seuranta tarpeen

NUORTEN PALVELUJA KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Nuoret suuri ja kasvava asiakasryhmä; vaatii nuoruuden erityisten piirteiden huomioon ottamista
- Ehdotuksena intensiivisen, toiminnallisen ryhmämenetelmän käyttöön otto ja levittäminen asteittain kunnista maakuntiin ja valtakunnalliseen käyttöön (Kaste-hankkeessa pilotoitu ja todettu toimivaksi)
- Työmenetelmien monipuolistaminen sähköisiin menetelmiin, taiteen, urheilun ja muun liikunnan muotoja laajasti hyödyntäen

SIJAISHUOLTOA KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Valvonnan vahvistuminen jo toteutumassa
- Sijaishuollon kehittäminen hoidolliseen ja kuntouttavaan suuntaan
- Päihde- ja mielenterveyspalvelujen turvaaminen myös sijaishuollossa oleville nuorille
- Arvioitava erityisesti laitospuotoisen sijaishuollon henkilöstö- ja osaamistarpeet; vertailu vastaavan eurooppalaisen toiminnan henkilöstö- ja osaamisrakenteeseen

ASIAKKAIDEN OSALLISUUTTA KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Maakuntatasolle kokemusasiantuntijoiden osallisuutta koordinoiva ja kehittävä henkilö
- Eri palveluissa asiakkaiden osallisuuden muodot sovittava yhteistyössä asiakkaiden kanssa
- Vertaisryhmien laajempi käyttö tukee myös asiakkaiden osallisuutta
- Nouseva suunta ja vaikuttaa kehittämiseen

ASIAKASMITOITUSTA JA HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Asiakasmitoitusta tarkastellaan kahdella aika-akselilla:
- Lähivuodet:
 - Asiakasmäärä/sosiaalityöntekijä:
 - Minimi 5 asiakasta/stt; jos pysyvästi vähemmän suositellaan yhteistyötä lähikuntien kanssa, jotta asiakasmäärä riittää kokemuksen ja osaamisen kertymiselle
 - Maksimi 25 asiakasta/stt
- Sote-uudistuksen jälkeen arvioitava uudelleen tiimipohjaisesti ottaen huomioon tiimin koko ja sen ammattirakenne; hyödynnettävä systeemisestä tiimimallista saatua kokemusta.
- Henkilöstörakenteen monipuolistaminen vastaamaan asiakkaiden tarpeita ja niitä vastaavaa osaamista

KEHITTÄMIS- JA OHJAUSORGANISAATIOTA KOSKEVAT EHDOTUKSET (1)

- Kehittämisen ja ohjausorganisaation vakauden, eheyden ja muutosvoiman vahvistaminen tarpeen vaihtuvissa yksiköissä toteutettujen vaihtuvien projektien sijasta
- Selvityksessä ehdotetaan pysyviä, käytännön lastensuojelun yksikköihin sijoituvia pilotointi-, kokeilu- ja testaustehtäviä (seuraavassa työnimenä pilottiyksikkö)
- Tavoitteena vahvistaa ammatillisessa ohjauksessa alan sisällön asiantuntemusta ja käytännössä kokeiltua tietoa
- ”vertikaalisen” viranomaisohjauksen rinnalle ”horisontaalista” ammatillista ohjausta

KEHITTÄMIS- JA OHJAUSORGANISAATIOTA KOSKEVAT EHDOTUKSET (2)

Tehtäviä luonnostellaan raportissa alustavasti seuraavalla tavalla:

- uusien käytäntöjen pilotointi, kokeilu ja testaaminen valtakunnallista levitystä varten
- kansallisten suositusten toimivuuden testaaminen ennen levittämistä
- toimintayksiköiden henkilöstörakenteen vaihtoehtojen vertailu
- avohuollon asiakasmitoituksen arviointi toiminnan laadun ja vaikutusten näkökulmasta
- eri vaihtoehtojen henkilöstö- ja kustannusvaikutusten arviointi

Yksiköt saisivat tutkimuksellista tukea suunnitelluilta osaamis- ja tukikeskuksilta ja mahdollisesti korkeakouluilta

KEHITTÄMIS- JA OHJAUSORGANISAATIOTA KOSKEVAT EHDOTUKSET (3)

- Yksiköille mahdollisesti tehtäviä myös uusien käytäntöjen koulutuksessa ja ammatillisessa ohjauksessa
- Yksikön varsinainen henkilöstö muodostuisi asiakastyötä ja esimiestyötä tekevistä ammattilaisista; kehittämis-, arviointi- ym. tehtäviin tarvittaisiin lisärahoitusta
- Olennaista on kehittämisen, mahdollisen normituksen ja ohjauksen perustuminen ammatilliseen asiantuntemukseen sekä käytännössä toteutettujen kokeilujen kokemukseen ja arviointiin
- Yksiköitä voisi olla jokaisella maakuntien yhteistoiminta-alueilla 1 – 3, yhteensä noin 10 -13
- Sosiaalialan osaamiskeskukset voitaisiin yhdistää näihin yksiköihin

TOIMINNAN SEURANTAA JA VAIKUTTAVUUTTA KOSKEVAT EHDOTUKSET

- Lastensuojelun uudistaminen edellyttää, että käytössä on jatkuvasti ja systemaattisesti tietoa nykyisen toiminnan vaikuttavuudesta lasten ja nuorten sekä vanhempien elämään; kehittäminen ei voi perustua vain kriisitilanteisiin
- Lastensuojelun vaikutusten ja vaikuttavuuden tutkimiseen on rakennettava toiminnan luonteeseen soveltuvat tutkimusmenetelmät
- Vaikuttavuuden seuranta on moraalinen velvoite tehtävässä, jossa julkinen valta on ottanut itselleen vastuun lasten ja nuorten hyvän kasvun ja kehityksen turvaamisesta, hyvän elämänkulun mahdollistamisesta

ALUEUUDISTUKSEEN LIITTYVÄT EHDOTUKSET

- Raportissa on luonnosteltu tiekarttaa siirryttäessä kunnallisesta lastensuojelusta maakuntien vastuulla olevaan lastensuojeluun
- Jatkossa on selvennettävä missä kysymyksissä valtakunnallinen yhdenmukaisuus on välttämätöntä ja missä kysymyksissä maakuntien tulee räätälöidä toiminta alueellisten piirteiden, väestön tarpeiden ja tavoitteiden mukaan
- Erityisen haastava muutos on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen porrastuminen perustason, erityistason ja vaativan tason toimintaan ja sen mukaiseen resurssointiin
- Muutokset tuntuvat eniten pienten kuntien toiminnassa; työn painopisteiden ja avohuollon sisällön muutokset vaikuttavat myös suurten kuntien toimintaan.

KIITOS!